

Αυτή είναι η ιστορία του πατέρα μου: Πώς γλίτωσε τον εξισλαμισμό κατά τη Γενοκτονία των Ποντίων

[Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Ιστορία, Αρχαιολογία, Παλαιογραφία, Στρατιωτικά & Εθνικά θέματα / Συνεντεύξεις](#)

Το τραύμα, η απώλεια, αλλά κυρίως η μνήμη, αυτή είναι που γίνεται εργαλείο για ολόκληρες γενιές που έχουν βιώσει τα αδιανόητα. Αλλά πότε η μνήμη γίνεται συλλογικό κτήμα; Έναν και πλέον αιώνα πριν οι Έλληνες του Πόντου έζησαν τη γενοκτονία, την ορφάνια, τον ξεριζωμό· πολλοί επέλεξαν να μιλήσουν στους δικούς τους για όσα πέρασαν, άλλοι κατέφυγαν στο μηχανισμό της λήθης.

Το μοναδικό φωτογραφικό κειμήλιο που είχε ο Χαράλαμπος Χατζηιωαννίδης από τα παιδικά του χρόνια, με τη μητέρα του Δέσποινα και την αδελφή του Μέλπω (φωτ.: αρχείο Κώστα Χατζηιωαννίδη)

Σήμερα οι απόγονοι επιλέγουν να μοιραστούν τις οικογενειακές τους ιστορίες. Αυτές που άκουγαν από τους δικούς τους, από πρώτο χέρι ή όχι, αυτές στις οποίες πολλές φορές θολώνουν οι λεπτομέρειες. Είναι η δική τους συμβολή στη συλλογική μνήμη.

Ο Κώστας Χατζηιωαννίδης από την Πάτρα έχει κοντά 20 χρόνια που έχασε τον πατέρα του. Έφυγε από τη ζωή πλήρης ημερών, ενάντια σε όλες τις προβλέψεις, και αφού διηγήθηκε πολλές φορές τα όσα πέρασε: Πώς το έσκασε από το Κολέγιο

«Ανατόλια» που είχε γίνει κέντρο εκτουρκισμού και πώς από τη Συρία βρέθηκε στην Ελλάδα, ένας έφηβος πια με κλεμμένη παιδική ηλικία.

≈

Ο πατέρας μας Χαράλαμπος Χατζηιωαννίδης γεννήθηκε στην Αμισό (Σαμψούντα) του Πόντου το 1906 και πέθανε στη Δράμα το 2004.

Ο πατέρας του Ιωάννης Χατζηιωαννίδης, καταγεγραμμένος στον Πόντο ως Χατσηγιάν Γιάγκον του Χαμπούκα, εγγονός του Χατσηγιάν Γιάγκου, πλούσιου ιδιοκτήτη χανίων, που εκτός από τον μεγαλύτερο Χαμπούκα είχε και τρία μικρότερα αγόρια, τους Δημητρίκα, Λαζαρίκα και Θωδωρίκα, ήταν από το χωριό Καράμαχμουρ της Σαμψούντας, και η μητέρα του Δέσποινα από την Οινόη.

Γύρω στο 1914 ο πατέρας μου έχασε τη μητέρα του από κάποια λοιμώδη νόσο που είχε ενσκήψει στη Σαμψούντα.

Με τα γεγονότα του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου, ο πατέρας του Ιωάννης –όπως πολλοί Έλληνες του Πόντου– αρνήθηκε να επιστρατευτεί στον τουρκικό στρατό, για να μην πολεμήσει εναντίον των Ελλήνων. Κατέφυγε ως φυγόστρατος στα βουνά του Δυτικού Πόντου και εκεί εντάχθηκε σε αντάρτικες ομάδες.

Εδώ θα ήθελα να σημειώσω ένα γεγονός που μας διαφωτίζει σχετικά με το φρόνημα των ομάδων αυτών. Ο Γιάγκος ζήτησε να μην πάρει όπλο για λόγους συνειδήσεως και ο καπετάνιος το δέχθηκε και του ανέθεσε να κάνει τον διαπραγματευτή και να εισέρχεται άοπλος στα τούρκικα χωριά που περικύκλωναν για να ζητήσει τροφές ή ό,τι άλλο.

Κάποια παλικάρια διαμαρτυρήθηκαν στον καπετάνιο. Και εκείνος τους απάντησε: «Δεν πολεμάει, όμως εκθέτει τον εαυτό του στον κίνδυνο και επιδεικνύει περισσότερο θάρρος από εσάς, όταν μόνος και άοπλος μπαίνει σε κάθε χωριό, διότι μπορεί και ένα παιδί να τον σκοτώσει». Με τα λόγια αυτά του καπετάνιου, υποχώρησαν και τον δέχτηκαν όλοι στην ομάδα.

Έτσι, ο μικρός Χαράλαμπος έμεινε μόνος, υπό την προστασία της αδελφής του πατέρα του. Περί το 1917 ασθένησε από τύφο και νοσηλεύτηκε σε νοσοκομείο στη Σαμψούντα. Όταν αποθεραπεύτηκε και βγήκε από το νοσοκομείο η θεία του, έχουσα η ίδια χάσει δικούς της από τους Τούρκους, και μέσα στη γενική σύγχυση των Ελλήνων, δεν μπόρεσε να τον παραλάβει· θεωρήθηκε αζήτητος, δηλαδή χωρίς κανένα συγγενή.

Μαζί με άλλα τέτοια παιδιά οι Αρχές τούς μετέφεραν στη Μερζιφούντα όπου είχαν

επιτάξει το Αμερικανικό Κολέγιο «Ανατόλια» και είχαν εγκαταστήσει ένα κέντρο εκτουρκισμού μέσω εξισλαμισμού των χιλιάδων ορφανών και απροστάτευτων ανήλικων χριστιανών του Πόντου.

Εκεί είχαν μαζέψει -με βάση τη μαρτυρία του πατέρα μου- 3.000 παιδιά. Καθημερινά τους έκαναν μαθήματα θρησκευτικά για το ισλάμ. Έξω φρουρούσε ο στρατός και δεν μπορούσε κανείς να διαφύγει. Στα παιδιά υπήρχε μεγάλος φόβος και υπάκουαν στα πάντα. Άλλωστε, τους έκαναν πολλές περιποιήσεις με απώτερο σκοπό να δεχθούν να αλλαξοπιστήσουν.

Το κτήριο του Κολεγίου Ανατόλια στη Μερζιφούντα του Πόντου

Κάποια μέρα τούς είπαν οι ιμάμηδες: «Από αύριο θα είστε όλοι τέκνα του ισλάμ». Ο πατέρας μου στάθηκε τυχερός διότι είχε παρακολουθήσει κρυφά τις

μεταμεσονύκτιες μυστικές συνεννοήσεις ομάδας μεγαλύτερων παιδιών που οργάνωναν με λεπτομέρειες την απόδρασή τους, και που του είχαν αρνηθεί τη συμμετοχή επειδή ήταν μικρός και υπήρχε ο φόβος ότι δεν θα μπορούσε ν' ανταποκριθεί στις δυσκολίες, οπότε θα κινδύνευε το παράτολμο εγχείρημά τους.

Η απόδραση κανονίστηκε να γίνει την τελευταία νύχτα πριν από την επίσημη τελετή του εξισλαμισμού.

Για να πάρουμε μια ιδέα των δυσκολιών της απόδρασης αυτής θα αναφέρουμε τα εξής: Τα παιδιά μελέτησαν το χώρο και εντόπισαν το σημείο που ελεγχόταν λιγότερο από τις σκοπιές των στρατιωτών, ενώ στο σχέδιο προβλεπόταν ότι μετά τη ταχεία προσέλαση των κύριων χώρων του κτηρίου θα προσέγγιζαν το σημείο αυτό έρποντας. Τέλος αφού θα περνούσαν τη μάντρα έπρεπε να τρέξουν χωρίς σταματημό όλη τη νύχτα.

Επίσης κανόνισαν να φεύγει ο ένας μετά τον άλλον με ορισμένη καθυστέρηση, μετρώντας μέχρι έναν αριθμό, ώστε να μην δημιουργήσουν στόχο. Όταν έφυγε και ο τελευταίος έφυγε και ο Χαράλαμπος και γλίτωσε τον εξισλαμισμό. Όχι όμως τα παιδιά που έμειναν πίσω που δεν γνωρίζουμε ακριβώς πόσα χιλιάδες ήταν.

Είναι και αυτό μια δραματική πτυχή της Γενοκτονίας του ποντιακού ελληνισμού που ίσως είναι άγνωστη.

Θα πρέπει όμως να υπάρχει κάποια σχετική αναφορά από την οικεία μητρόπολη, διότι τα παιδιά που απέδρασαν τρέχοντας όλη τη νύχτα βρέθηκαν –όπως ήταν το αρχικό σχέδιο– σε κοντινή πόλη, κατά πάσα πιθανότητα στην Κάβζα που απέχει περίπου 25 χιλιόμετρα από τη Μερζιφούντα. Εκεί αναζήτησαν καταφύγιο σε κάποιο χριστιανικό σπίτι που είχε μνημόσυνο, στο οποίο συμπτωματικά βρισκόταν ο ορθόδοξος μητροπολίτης. Σε αυτόν εξιστόρησαν όλα όσα συνέβαιναν στο πρώην αμερικανικό κολέγιο της Μερζιφούντας.

Φτάνοντας μετά το ολονύκτιο τρέξιμο στην πόλη ο μικρός Χαράλαμπος από την εξάντληση προχωρούσε στα τέσσερα. Τον είδε ένας περαστικός με τουρκική ενδυμασία –που από Θεία Πρόνοια τελικά ήταν χριστιανός–, ο οποίος κατάλαβε αμέσως τι συμβαίνει, τον περιμάζεψε και τον πήγε στα άλλα παιδιά.

Θα πρέπει εδώ να αναφερθεί ότι το «Ανατόλια» της Μερζιφούντας ακολούθησε την πορεία των Ελλήνων του Πόντου: Ήρθε στην Ελλάδα και εγκαταστάθηκε στην Θεσσαλονίκη, όπως και πολλοί πρόσφυγες.

Ο Χαράλαμπος κατόπιν βρέθηκε στη δίνη των γεγονότων της γενοκτονίας στον Δυτικό Πόντο. Κινδύνευσε η ζωή του αρκετές φορές –όπως και του πατέρα του–, όμως ο Θεός ήθελε τελικά να έρθουν στην Ελλάδα και να συνεχιστεί η ζωή της

οικογένειας. Αλλά ακολούθησαν διαφορετικές πορείες.

Ο πατέρας του Ιωάννης και η αδελφές του Μέλπω και Αδαμαντία ήρθαν στην Ελλάδα από τη Σαμψούντα, ενώ ο Χαράλαμπος, παρά σχετικά μικρή του ηλικία, συνελήφθη και εξορίστηκε με πολλές κακουχίες στο Ελπιστάν στην περιοχή Μαράς της νοτιοανατολικής Τουρκίας.

Εκεί, δύο χρόνια μετά, η ανταλλαγή των πληθυσμών να φιλοξενηθεί από τον Τούρκο ληξίαρχο της πόλης, ο οποίος ανέλαβε την προστασία του διότι εκτίμησε το χαρακτήρα και τη μόρφωση που είχε λάβει από το Ελληνικό Σχολείο της Σαμψούντας - όση είχε προλάβει λόγω της ταραχώδους περιόδου των παιδικών του χρόνων.

Μάλιστα, ο ληξίαρχος συγκέντρωσε τα παιδιά του για να τους δείξει με έκδηλο θαυμασμό ένα καλλίγραφο γραπτό του Χαράλαμπου με αραβική γραφή στην τουρκική γλώσσα, εκφράζοντας την απογοήτευση του που εκείνα δεν είχαν τέτοια έφεση στα γράμματα. Γι' αυτό τον είχε κοντά του ως γραμματικό και εντολοδόχο και του πρότεινε να τον κρατήσει σαν παιδί του λέγοντας του: «Πώς θα πας στην Ελλάδα; Οι Σύροι για ένα φέσι σου παίρνουν το κεφάλι».

(Επειδή ο Χαράλαμπος ήταν σε συνεννόηση με τον Έλληνα μουχτάρη για τις διαδικασίες της ανταλλαγής. Οι οδηγίες έλεγαν πως θα έπρεπε να διασχίσουν τη Συρία -Αντέπ, Χαλέπι, Σαμ Ταράπουλους / Συριακή Τρίπολη- και να φτάσουν στο Μπεϊρούτ, δηλαδή στη Βηρυττό, όπου θα τους περίμενε το πλοίο για την Ελλάδα.)

Όντως ήταν μια πολύ επικίνδυνη για τις συνθήκες της εποχής εκείνης διαδρομή. Όμως ο Χαράλαμπος απάντησε με σθένος: «Ό,τι είναι να πάθουν οι άλλοι Έλληνες, ας το πάθω κι εγώ».

Ήρθε τελικά στην Πάτρα το 1923, και σε ηλικία 17 ετών γονάτισε και φίλησε το χώμα της ελεύθερης πατρίδας.

Άρχισε να ψάχνει σε όλη τη Δυτική Ελλάδα την οικογένειά του και τελικά τους βρήκε εγκατεστημένους στην Κέρκυρα. Τα κίνητρα που έδωσε ο Βενιζέλος κατόπιν, και ιδιαιτέρως η καλλιέργεια καπνού που υπήρχε στη Μακεδονία, ήτανε οι αιτίες που ώθησαν τον πατέρα του Ιωάννη (ο οποίος σημειωτέον πριν από τα γεγονότα του Πόντου υπήρξε διακεκριμένος εξπέρ καπνών σε αμερικανική εταιρεία της Αμισού), να πάρει την οικογένειά του και να εγκατασταθεί αρχικά στη Νέα Αμισό (Τσαϊτσιφλίκ) Δράμας, και κατόπιν στην πόλη της Δράμας. Οι κοντινοί συγγενείς της οικογένειας εγκαταστάθηκαν στην Πάτρα και στον Πειραιά.

Είμαι στη διάθεσή κάθε ενδιαφερόμενου για τα γεγονότα που περιέγραψα.

Ζητώ συγγνώμη αν οι χρονολογικές μου αναφορές δεν είναι απόλυτα ακριβείς. Ο πατέρας μας στις διηγήσεις του σπάνια ανέφερε ημερομηνίες, ίσως γιατί έριχνε όλο το βάρος στα ίδια τα γεγονότα, που ήταν πολλά και είχαν τόσο πολύ σημαδέψει την παιδική και νεαρή του ηλικία.

Κώστας Χατζηιωαννίδης
Πάτρα.

Πηγή: pontosnews.gr